

IEDER EEN THUIS

Voor een lokaal vredesbeleid

INHOUDSOPGAVE

- 02 **Ten geleide**
Thomas Deweer
- 03 **Campagnetekst: Iedereen Thuis**
- 04 **Iedereen Thuis in Zemst**
Gesprek met Liesbeth Michiels en Josée Goethals
- 07 **Ontmoetingsplaats in Sleidinge: Hoop is een scheurtje in de realiteit**
Thomas Deweer
- 09 **Buren- en buurtbemiddeling in Antwerpen**
Gesprek met Els Bruyndonckx
- 12 **Controverse en polarisatie in de klas: nood aan grenzen en grondregels**
Gesprek met Tine Destrooper en Maarten Van Alstein
- 14 **Het vredesbeleid van de stad Ieper**
Filip Deheegher
- 16 **Colofon**

TEN GELEIDE

'Iedereen Thuis', het is een duidelijke en krachtige oproep die meer dan dertig organisaties in het kader van de Vlaamse Vredesweek luid laten weerklinken. Noodzakelijk is hij ook: iedereen heeft immers nood aan een plek waar hij of zij zich veilig en geborgen voelt, zichzelf kan zijn.

Het thuisgevoel is moeilijk tastbaar te maken. Het heeft iets contradictorisch. Is het er, dan sta je er niet bij stil. Maar voor diegenen die zo'n thuis missen, ernaar op zoek zijn, treedt een gevoel van onvrede op. Conflict en polarisatie loeren dan al snel om de hoek.

Wel tastbaar zijn de vele maatregelen die beleidsmakers kunnen nemen om dit thuisgevoel mogelijk te maken. De Vredesweek legt nadrukkelijk de link met de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2018 en schuift concrete aanbevelingen naar voor. We zetten ze in dit inhoudelijk dossier nog eens op een rijtje. Meer nog, inspirerende voorbeelden en interviews met experts laten zien dat investeren in vrede op lokaal niveau wel degelijk een verschil maakt!

De samenwerking in Zemst tussen de dienst Welzijn – Integratie en de vzw AZIZ toont aan dat zowel Zemstenaars als nieuwkomers met een vlucht- of migratieverleden zich samen thuis kunnen voelen. Dat er heel wat kan gebeuren om verschillende groepen samen te brengen leert ons ook 't Kwartiertje, een plein in Sleidinge dat tot stand kwam door de samenwerking tussen het psychiatrisch centrum en buurtbewoners.

Voor er van duurzame initiatieven zoals in Zemst en Sleidinge sprake kan zijn, moeten soms eerst conflicten opgelost worden. Investeren in bemiddelaars is daarbij essentieel. Els Bruyndonckx van de dienst Burenbemiddeling Antwerpen vertelt in dit dossier hoe bemiddeling een conflict kan ontmynen en beide partijen naar oplossingen laat zoeken.

Al van jongs af aan kan er ingezet worden op vaardigheden om op een constructieve manier met meningsverschillen om te gaan. Hierbij is volgens het Vlaams Vredesinstituut een belangrijke rol weggelegd voor leerkrachten. Naar aanleiding van het boek 'Omgaan met controverse en polarisatie in de klas' geven directeur Tine Destrooper en onderzoeker Maarten Van Alstein in dit dossier meer uitleg.

Tot slot illustreert het vredesbeleid in de stad Ieper dat iedere gemeente kan inzetten op lokale vredesinitiatieven. Vredesambtenaar Filip Deheegher vertelt ons hoe dat precies in zijn werk gaat.

Al deze voorbeelden tonen aan dat het kan, investeren in een lokaal vredesbeleid opdat ieder zich thuis mag voelen in de gemeente. Aan ons allen om de beleidsmakers te kiezen die hier werk van maken!

Thomas Deweer
Vredesweekcoördinator

vlaamse vredesweek

21 september - 2 oktober 2018

Coverbeeld:

'Iedereen Thuis', een ontwerp van Guy Atafa

CAMPAGNETEKST: IEDEREEN THUIS

Waar je ook woont, vandaan komt of terecht komt: iedereen wil een plek waar hij zich thuis kan voelen. Thuis is waar je veilig bent, waar je je geborgen voelt, waar je je eigen zin kan doen, waar je op adem kan komen. Het ontbreken van zo'n plek zorgt voor onrust, frustratie en zelfs agressie. Tijdens de 29ste Vlaamse Vredesweek, die loopt van 21 september tot 2 oktober 2018, zetten Pax Christi Vlaanderen en de Vredesweekpartners in op 'thuis' als belangrijke factor voor een vredevolle samenleving. Met de gemeenteraadsverkiezingen in het verschiet ijvert de Vlaamse Vredesweek voor de versterking van het beleid om een thuis voor iedereen mogelijk te maken.

Geen vrede zonder 'thuis'?

De vervulling van basisbehoeften speelt een cruciale rol in het voorkomen van conflicten. De nood om zich thuis te voelen is zo'n basisbehoefte. Een thuis is meer dan een fysieke plek: het is de plek waar je je veilig voelt, waar je je vrij voelt om jezelf te zijn. Deze thuis is de focus van deze Vredesweek.

Onze samenleving staat onder druk. Voelen mensen zich nog langer thuis? Evoluëren we naar een gemeenschap die uitsluit in plaats van insluit? Is de defensieve reactie van sommigen een antwoord op een gevoel van tekortkoming en bedreiging? Het wij-zij-denken dringt steeds meer door in het dagelijks leven: in ons gedrag op straat, in de buurt, op de speelplaats en op het werk. Samenlevingen raken in groepen opgedeeld: zij die er niet en zij die er wel bij horen.

Het publieke discours verhardt. Tegenstellingen worden op de spits gedreven, wrevel aangewakkerd. Pax Christi Vlaanderen en de Vredesweekpartners zien dat er meer is dat ons verbindt dan verdeelt. Als de maatschappij - in al haar diversiteit - verder uiteen groeit, zijn nog meer onbegrip en onopgeloste problemen ons deel. Als we werk willen maken van vrede in eigen samenleving, dan moeten we inzetten op een gemeenschappelijk en positief project, Iedereen Thuis.

Samen thuis in de samenleving

De Vlaamse Vredesweek wil inzetten op een vreedzame samenleving waar iedereen zich thuis kan voelen. Door te kijken naar de basisbehoeften, maar ook naar de dromen en waarden die we allemaal delen, komen we immers tot een duidelijke conclusie: iedereen wil een veilige plek waar hij of zij zichzelf kan zijn. We zijn ervan overtuigd dat iedereen die zo'n thuis vindt, ook positief zal bijdragen aan het lokale samenleven.

Met z'n allen kunnen we heel wat doen om deze thuis te versterken. Iedereen kan zijn steentje bijdragen: beter een goede buur dan een verre vriend, klinkt het spreekwoord. Zich thuis voelen draait rond twee elementen: geborgenheid en zichzelf kunnen zijn. Enerzijds moeten we er daarom voor zorgen dat iedereen zich veilig voelt. Anderzijds moeten we respect opbrengen voor ieders eigenheid, iedereen moet de kans krijgen zichzelf te kunnen ontplooiën. Ook de overheden kunnen hieraan bijdragen, gesteund door inspraak van de burgers.

Hoe steviger het thuisgevoel, hoe kleiner de kans dat mensen zich uitgesloten voelen en zich gaan afzetten tegen de gemeenschap. Inzetten op het gevoel ergens bij te horen is

daarom een belangrijk actiepunt om lokale vrede te bevorderen.

Een oproep aan de politiek

De politiek heeft een belangrijke rol te spelen in het bevorderen van vrede. De Vredesweekpartners dringen aan op politieke maatregelen die rekening houden met de complexiteit van conflicten of spanningen. Fundamentele rechten en vrijheden van de mens mogen niet op de helling worden gezet. Mensenrechten vormen het kader van een gemeenschappelijk project, regels waaraan we ons allemaal moeten houden om te kunnen samenleven.

Pax Christi Vlaanderen en de Vredesweekpartners roepen lokale besturen op om werk te maken van veilige, inclusieve, duurzame steden en gemeenten met weerbare en veerkrachtige gemeenschappen, zoals omschreven in het Duurzame Ontwikkelingsdoel 11 van de Verenigde Naties. Er zijn tal van instrumenten en aanmoedigingsmechanismen die de samenhang ten goede komen. Met de gemeenteraadsverkiezingen voor de deur schuiven de Vredesweekpartners alvast een reeks aanbevelingen naar voor:

- ▷ **Bescherm het sociaal weefsel en versterk de samenhang in de samenleving door mensen van verschillende bevolkingsgroepen samen te brengen.**

Het is essentieel voor vrede op lokaal vlak om zo veel mogelijk inwoners van steden en gemeenten met elkaar in contact te brengen, ervaringen en ideeën te laten uitwisselen en te laten samenwerken. De diversiteit is groot, ook los van cultuurverschillen of anderstaligheid. Ongeacht het verschil dat tussen mensen bestaat, is ontmoeting de beste manier om gevoelens van veiligheid en samenhang te bevorderen.

- ▷ **Investeer in bemiddelaars op wijkniveau.**

Sociale samenhang of cohesie is niet vanzelfsprekend. Soms botsen individuen of groepen binnen een wijk. Op dat moment kan een goed opgeleide bemiddelaar het verschil maken. Een bemiddelaar die bovendien de steun krijgt van een geïntegreerd overlegorgaan, om de meest uitdagende problemen in hun totaliteit aan te pakken, maakt veel kans om te slagen.

- ▷ **Investeer in vredeseducatie.**

Zet in op de toekomst door (jonge) mensen bewust te maken van hun rol in een samenleving waar er plaats is voor iedereen (inclusie). Met vredesopvoeding zet je in op vaardigheden om succesvol samen te leven in een steeds diverser wordende en geglobaliseerde wereld.

- ▷ **Neem vredesinitiatieven, steun bestaande initiatieven en zet lokale vredesfiguren in de kijker.**

Er gebeuren veel positieve dingen. Naast het opzetten van nieuwe initiatieven, kan het zinvol zijn om te kijken naar wat er al gebeurt en dit te ondersteunen. Steun die initiatieven en geef ze de nodige zichtbaarheid, zodat zij het lokaal vredesbeleid mee vorm kunnen geven en een inspirerend voorbeeld kunnen zijn.

IEDEREEN THUIS IN ZEMST

De brug maken tussen asielzoekers en erkende vluchtelingen enerzijds en de oorspronkelijke inwoners anderzijds: het is geen evidente oefening. De gemeente Zemst levert het bewijs dat er heel wat kan gebeuren opdat de nieuwkomers zich welkom weten terwijl de oorspronkelijke bewoners zich toch thuis blijven voelen. In de gemeente werkt het team Welzijn - Integratie nauw samen met de lokale vluchtelingenorganisatie AZIZ rond de thema's asiel, migratie en integratie. We vroegen Liesbeth Michiels van het team Welzijn - Integratie en Josée Goethals van AZIZ hoe dat precies in zijn werk gaat.

Hoe is de samenwerking tussen AZIZ en de dienst Integratie van Zemst ontstaan?

Josée Goethals: We zijn met AZIZ (www.aziz.be) begonnen in 2001. We waren met een groep vrijwilligers die iets wilden doen voor de asielzoekers die verbleven in het lokaal opvanginitiatief in de gemeente. In de eerste plaats hebben we ingezet op vrijetijdsactiviteiten, we organiseerden uitstappen en maakten tijd om met elkaar een praatje te slaan. Wat belangrijk was, was dat de vereniging vanaf het begin zowel inzette op hulp bieden aan vluchtelingen als het aanspreken en betrekken van de bevolking. Enkelingen hulp bieden is beperkt in de tijd; echte duurzame verandering kan er maar komen als ook de brede bevolking zich bewust is van de problematiek en bereid is om de nieuwkomers in het samenleven op te nemen. Daarom organiseerden we van bij het begin ook avonden over een land of regio waar veel vluchtelingen vandaan kwamen. 'Beseffen wat er gebeurt in ...' was een hele reeks waarbij telkens al erkende vluchtelingen betrokken werden om met de aanwezigen in gesprek te gaan. Op een bepaald moment is dan het team Welzijn - Integratie opgericht in de gemeente. Wanneer was dat weer precies?

Liesbeth Michiels: In 2012 zijn de eerste stappen gezet, en vanaf 2013 zijn we echt van start gegaan. Sindsdien ontvangt

Josee Goethals (4de van rechts, staand) met AZIZ-vrijwilligers en nieuwkomers (foto: AZIZ)

de gemeente subsidies van de Vlaamse Overheid om integratiebevorderende initiatieven te nemen. AZIZ was vanaf het begin een belangrijke partner, omdat deze vrijwilligers al de stap naar erkende vluchtelingen gezet hadden. Om een netwerk op te bouwen legden we de link met initiatieven die al bestonden. Vanaf dan zijn we eigenlijk elk jaar blijven samenwerken.

Hoe verloopt de opvang van nieuwkomers hier in Zemst? In welke orde van grootte kunnen we dat zien? Zijn er initiatieven vanuit de gemeente?

Liesbeth Michiels: Zemst kent als gemeente, ingeklemd tussen de steden Vilvoorde en Mechelen, een relatief beperkte instroom van vluchtelingen. Er was lang een centraal lokaal

Bescherm het sociaal weefsel en versterk de samenhang in de samenleving door mensen van verschillende bevolkingsgroepen samen te brengen (1)

Pax Christi Vlaanderen pleit voor meer inspanningen op lokaal niveau om zoveel mogelijk inwoners van steden en gemeenten met elkaar in contact te brengen, ervaringen te laten uitwisselen en samen te werken. Spanningen en een gevoel van onveiligheid verminderen als mensen uit een buurt elkaar kennen. Die spanningen hebben niet altijd met cultuurverschil of anderstaligheid te maken. De diversiteit van inwoners van een buurt of gemeente is ruimer dan dat; denken we maar aan spanningen tussen oudere en jongere inwoners. Ontmoeting is de beste manier om gevoelens van veiligheid en samenhang te bevorderen. Dat vraagt inspanning en volharding.

Elkaar ontmoeten en de dialoog aangaan

Informereren

Goed geïnformeerd zijn is de beste manier om spanningen en conflict te voorkomen. Elke inwoner én nieuwkomer kan vanuit de gemeente maximaal ondersteund worden om zijn of haar weg te vinden in het brede web van dienstverlening, welzijns- en sociale voorzieningen en organisaties. Ook het culturele en sportieve aanbod dat de gemeente rijk is hoort daarbij.

Een *one-size-fits-all*-model voor informatieverstrekking bestaat jammer genoeg niet. Goede informatie meegeven is vooral: tijd maken en rekening houden met de diversiteit aan ontvangers. Doelgroepgerichte communicatie, die oog heeft voor culturele gevoeligheden, is de boodschap.

Een foldertje kan mensen al een beetje op weg zetten, maar zaligmakend is het niet. Tijd maken om – mondeling – uitleg

opvanginitiatief, beheerd door de gemeente, waarin 24 mensen leefden. Na een tijdelijke sluiting ging het tijdens de vluchtelingencrisis in 2015 terug open met een capaciteit voor 12 mensen in het centraal lokaal opvanginitiatief (LOI) zelf en daarnaast nog enkele personen in aparte woningen. Nu zal het centraal gebouw voor andere zaken bestemd worden en wordt de opvang gespreid over verschillende woningen in Zemst. Zo kunnen een 12-tal plaatsen in de gemeente fungeren als LOI-woning.

Josée Goethals: Ik vind het erg belangrijk dat we hier als gemeente Zemst onze verantwoordelijkheid blijven nemen. Met de GROZ, de Gemeentelijke Raad Ontwikkelingssamenwerking Zemst, roepen we in ons memorandum voor de gemeenteraadsverkiezingen op om nieuwkomers te blijven opvangen. We zijn ervan overtuigd dat we moeten vermijden dat alle vluchtelingen zich in steden vestigen en daar terecht komen in relatief gesloten gemeenschappen. Net zoals in Europa vluchtelingen ook buiten Griekenland en Italië moeten opgevangen worden, moet er ook in eigen land een spreiding zijn. Enkel zo kan de hele bevolking kennismaken met deze groep en kan er sprake zijn van integratie.

Hebben jullie in de gemeente ooit negatieve reacties op het lokaal opvanginitiatief gekregen?

Samen: Er is eigenlijk nooit een tegenreactie geweest.

Liesbeth Michiels: Waar vroeger wel sprake van was, was dat de bewoners van het opvanginitiatief naar de bus of winkel gingen met plastic zakken. Sommige burgers stelden zich daar wel vragen bij. Daar werd wel over gepraat. Maar niemand heeft hierover ooit bij de gemeente een klacht ingediend. Iedereen wist ook waar deze mensen woonden, dus er was wel een gevoel van herkenning. Al is het contact niet evident. Ze kregen nooit een 'goeiendag', laat staan dat ze eens aangesproken werden.

te geven, eventueel met de hulp van een tolk, sleutelfiguren en shareholders betrekken in je communicatieplanning, kunnen een stuk effectiever zijn. Dat is arbeidsintensief, maar het is een investering die op lange termijn misverstanden, frustraties en conflicten aanzienlijk reduceert.

Het gesprek aangaan

Als je minstens een paar keer per jaar een ontmoetingsmoment met de inwoners in de gemeente of wijk organiseert, en naar hen luistert, weet je beter wat er leeft. Je kan er problemen mee voorkomen en mensen dichter bij elkaar brengen. Bij dergelijke ontmoetingen leer je sleutel- en brugfiguren kennen, die bij problemen of conflicten mee kunnen zoeken naar een oplossing voor bepaalde uitdagingen. Essentiële elementen om een ontmoeting te doen slagen zijn:

- Het doel van de ontmoeting duidelijk stellen en rekening houden met je doelpubliek: met mensen die anderstalig

Josée Goethals: Nee, en dat frustreerde de asielzoekers wel. Mensen maken hier geen contact. Dat is een oud zeer.

Liesbeth Michiels: Dat verschilt ook erg van jaar tot jaar en van de groep vluchtelingen die op dat moment in het opvanginitiatief verblijft. Het contact met de groep die hier tijdens de vluchtelingencrisis in 2015 woonde was bijvoorbeeld erg positief. De groep die toen op de bovenverdieping verbleef, woont nog altijd in Zemst. Ik sprak gisteren nog één van hen en die zei ook "Als ik nu met de trein naar Brussel of Antwerpen ga en ik keer terug naar Zemst, dan denk ik bij mezelf: 'Ik ga naar huis, voor mij is dit mijn thuis'".

Dat is ook waar we toe oproepen met de Vredesweekcampagne. Hoe zorg je ervoor dat nieuwkomers zich welkom voelen? Lukt het om contact te maken met de Zemstenaars?

Liesbeth Michiels: We weten dat de drempel erg hoog is voor mensen om elkaar thuis uit te nodigen op de koffie bijvoorbeeld, en zo direct en spontaan contact te leggen. Om dat contact te vergemakkelijken organiseren we initiatieven zoals lezingen en filmvertoningen. Zo kunnen beide groepen stapsgewijs naar elkaar toegroeien. AZIZ is daarin een belangrijke partner. Ik moet zeggen dat de Zemstenaars daar ook wel voor openstaan. Als ik op zoek ga naar vrijwilligers voor integratiebevorderende projecten zoals 'voorlezen aan huis', krijg ik altijd erg veel respons.

Je hebt natuurlijk ook de taalbarrière. Hoe gaan jullie daarmee om in Zemst?

Liesbeth Michiels: De mensen die in Zemst zijn komen wonen, werden redelijk snel vanuit het OCMW aangemoedigd om Nederlandse les te volgen. Het niveau is goed. Zeker bij de laatste groep die hier in het opvanginitiatief woonde...

Josée Goethals: Ja, je kan goed met hen praten! En dat doen we ook zoveel mogelijk in het Nederlands.

- zijn of het Nederlands minder machtig zijn bijvoorbeeld;
- Zelf naar plaatsen of gelegenheden toestappen waar moeilijker te bereiken mensen samenkomen. Waarom jezelf eens niet uitnodigen op een culturele avond van een Congolese, Nigeriaanse, Pakistaanse, Oekraïense, Marokkaanse of een andere gemeenschap? Of gesprekken plannen met religieuze leiders van je gemeente of stad: soms apart, soms samen. Je kan ook je voelsprietens eens uitsteken bij de plaatselijke jeugdwerking, het jeugdhuis, de voetbalclub, enz;
- Op het juiste niveau bespreken hoe je de problemen die werden aangereikt of die je opving, het best aanpakt;
- In de oplossing de burgers en andere relevante betrokkenen meenemen. Ook dit is tijdsintensief, maar het verhoogt het draagvlak en zorgt voor duurzame, mensgerichte oplossingen;
- Via de lokale media terugkoppelen naar de ontmoetingsdagen, op bijeenkomsten van verenigingen en gemeenschappen.

geen huurwoning kunnen vinden en uiteindelijk komen ze terecht in een huurwoning in een andere gemeente of stad. Dan moeten ze weer eens verhuizen. Kinderen kunnen zich niet hechten en het netwerk van de ouders moet steeds opnieuw opgebouwd worden. Men onderschat dat. Het lokaal beleid heeft op dat vlak een heel belangrijke rol te spelen en moet ingrijpen.

Liesbeth Michiels: Inderdaad, dat denk ik ook. Zeker in die overgangperiodes kunnen we vanuit het lokaal bestuur bruggen maken met partners zoals AZIZ om iemand een tijdlang op te vangen. Zoals jij, Josée, hebt gedaan met meerdere families in Zemst.

'Nieuwe Belg' Majd Khalifeh in Zemst: een rolmodel (foto: AZIZ)

Liesbeth Michiels: We organiseerden drie jaar lang een praatcafé om een connectie te maken tussen Nederlandstaligen en anderstaligen. Dat hebben we vorig jaar moeten stopzetten, omdat de interesse terugliep. De initiatiefnemers waren niet meer allemaal beschikbaar. We vertrekken altijd vanuit het engagement van de betrokkenen en kijken nu samen of we in de toekomst een soortgelijk initiatief kunnen starten.

Wat we nog wel doen, is een voorleesproject aan huis, en dat is erg versterkend. Er ontstaan duurzame relaties, waarbij de voorlezers bij gezinnen blijven terugkomen en er nauwe contacten ontstaan. Dat is toch erg belangrijk in de uitbouw van dat lokaal netwerk.

Kan je wat meer vertellen over het belang van het lokale netwerk om je thuis te kunnen voelen. Hoe pakken jullie dat aan in Zemst?

Josée Goethals: Op Wereldvluchtelingendag, 20 juni, hadden we journalist Majd Khalifeh uitgenodigd om te spreken over zijn boek *Herboren, hier komt een nieuwe Belg*. Majd is een echt rolmodel. In zijn verhaal zie je ook hoe belangrijk een goed netwerk is. Hij is bij de Chiro geweest, heeft een heel uitgebreide Belgische vriendengroep. Maar dat is vandaag de dag allesbehalve evident. Vluchtelingen worden vaak van hot naar her gestuurd.

Bij de vluchtelingen crisis in 2015 gingen veel tijdelijke opvangcentra open. Die zijn ondertussen gesloten en de bewoners moesten op heel korte termijn verhuizen. Toen het kamp aan Nekkerspoel in Mechelen sloot bijvoorbeeld, werden de asielzoekers naar andere plekken gestuurd. Velen van hen naar Houthalen-Helchteren in Limburg, anderen zelfs naar Wallonië. En dat terwijl sommigen toch al een jaar in Mechelen leefden en hun kinderen er naar school gingen. Nu stelt zich het probleem van de enorme woningnood. Erkende vluchtelingen moeten na de asielpcedure weg uit de asielopvang. Ze komen tijdelijk in een lokaal opvanginitiatief van een gemeente waar ze

Als we het hebben over het uitbouwen van een netwerk zijn brugfiguren essentieel. Daar zet ik vanuit het team Welzijn - Integratie ook heel actief op in. Het werkt drempelverlagend als je iemand ergens kent of daar al eens geweest bent. Zo probeer ik zoveel mogelijk op activiteiten aanwezig te zijn. Dan hebben ze iets van, Liesbeth is daar, dan kennen ze al iemand. We doen dat ook met het voorleesproject. Als de voorlezer de mensen meeneemt naar de bibliotheek, dan wordt die omgeving al beter bekend.

We bouwen zoveel mogelijk voort op wat er al bestaat. We proberen bijvoorbeeld kinderen toe te leiden naar speelpleinen en onze vakantiewerkingen. Zo gaan ze zich hier ook hechten en komen de ouders in contact met andere ouders. Daarnaast proberen we mensen ook naar het verenigingsleven toe te leiden, al is dat niet altijd makkelijk. We zetten zoveel mogelijk in op de bestaande kansen, zodat nieuwkomers indirect hun netwerk kunnen versterken.

En zo slaan burgers en lokaal beleid de handen in elkaar...

Josée Goethals: Ja! Het is echt een win-winsituatie. Zowel burgers als het beleid in Zemst vinden elkaar. We moeten de nieuwkomers ook het signaal geven dat ze het niet alleen moeten doen. Ze hebben heel veel 'huiswerk', het is geen makkelijk proces, dat wil ik wel benadrukken. We moeten vooral geduld hebben, volhouden en blijvend inzetten op 'samen leven'.

Liesbeth Michiels: Ik denk dat we daarin op dezelfde golflengte zitten. We gaan met onze activiteiten geen grootse dingen veranderen. We zijn heel blij met kleine stapjes. Met die kleine stapjes proberen we de bevolking te sensibiliseren en te betrekken. Het zal niet van vandaag op morgen veranderen, maar we blijven erin investeren, zodat iedereen zich op de lange termijn echt thuis kan voelen in Zemst.

Interview: Thomas Deweer

ONTMOETINGSPLAATS IN SLEIDINGE: HOOP IS EEN SCHEURTJE IN DE REALITEIT

Als je uit de trein stapt in het station van Sleidinge, dan zie je 't Kwartiertje. Deze kleine ontmoetingsplaats langs de spoorweg is het resultaat van de samenwerking tussen buurtbewoners en personeelsleden en patiënten van het nabijgelegen Psychiatrisch Centrum Gent-Sleidinge (PCGS). Vandaag kan je er aangenaam zitten onder een afdakje, genieten van de petanquebaan en de met liefde onderhouden plantsoenen. Op één van de met graffiti versierde muren wat verderop staat 'Hoop is een scheurtje in de realiteit'.

Flashback naar 25 juni 2004, toen de realiteit zich van haar rauwste kant liet zien. Een voormalige patiënt van het psychiatrisch centrum schoot op deze plek frituuruitbater Jurgen Martens (23) en zijn moeder Nadine Hindyrickx (45) dood. Een schok. De kloof tussen de gemeenschappen in het centrum en de wijk was groter dan ooit. Dat de frituur 14 jaar later heeft plaatsgemaakt voor 't Kwartiertje, een echte ontmoetingsplaats, is dan ook erg bijzonder.

Een inspirerend verhaal dat mooi aansluit bij de Vredesweekthematiek 'Iedereen Thuis'.

Op zaterdag 2 juni 2018 opende een tentoonstelling met foto's en kunstwerken gemaakt door bewoners van het psychiatrisch centrum in de bibliotheek van Sleidinge. Een ideaal moment om de wisselwerking tussen beide gemeenschappen mee te maken.

Een gevoel van onveiligheid

Buurtbewoonster Nadine vertelt dat het een werk van lange adem was. Veel burens voelden zich erg onveilig. Sleidingenaar Winfried beaamt dat de buurt sterk argwanend stond tegenover de Knijpers, zoals de patiënten negatief bekendstonden. De 'frituurmoord' liet diepe sporen na. "Mijn zoon zijn vriend passeerde met de fiets en werd ook geraakt", vertrouwt Ludo me toe. "Er zit tot de dag van vandaag lood in zijn lichaam".

Foto: Thomas Deweer

Een klein buurtcomité ontstond vanuit de nood om bezorgdheden te communiceren naar het centrum. Niet veel later zette het centrum een meldpunt op waar omwonenden met vragen en problemen terecht konden. Maar ook dat was niet evident, zegt Nadine. "Wat als ik een klacht indien tegen een patiënt en hij komt dat achteraf te weten?", luidde de bezorgdheid van geïntimideerde buurtbewoners. Nadine werd het centrale aanspreekpunt. Bezorgde burens kwamen met hun problemen bij haar, zij gaf ze door aan het psychiatrisch centrum. Vandaag de dag gaat het allang niet meer zo. Bewoners spreken patiënten of personeelsleden direct aan, men kent elkaar en gaat direct in gesprek.

Bescherm het sociaal weefsel en versterk de samenhang in de samenleving door mensen van verschillende bevolkingsgroepen samen te brengen (2)

Investeer in de openbare ruimte als ontmoetingsplek

Om sociale samenhang te bevorderen is er ontmoetingsruimte nodig op 'straat': ontmoetingen die op een veilige manier plaats kunnen hebben in de publieke ruimte, verhogen het veiligheidsgevoel en de samenhang. Men spreekt ook over 'publieke familiariteit'.

- Je kan van publieke plaatsen fijne ontmoetingsplaatsen maken, als je ervoor zorgt dat ze:
  - autovrij of autoluw zijn, of op zijn minst een goede bescherming bieden tegen de gevaren van het verkeer.
  - open (met vluchtwegen en geen verstopplekken) en goed verlicht zijn, om eventuele angstgevoelens tegen te gaan en de veiligheid te bevorderen.

- ruimte bieden om even te zitten. Vooral (zit)plaatsen aan de rand van publieke ruimtes trekken mensen aan. Ze bieden sociaal comfort, mensen kunnen de ruimte overzien en zitten op de 'achtergrond'. Muurtjes, trappen, randen trekken het meest aan om even te verpozen.
- een gezellige drukte uitstralen. Als mensen er bijv. kunnen samenkomen door het aangeboden amusement, zoals tijdelijke attracties, marktjes en straatartiesten, maar ook een nieuwsjaardrink of een buurtfeest.
- De ruimtelijke planning participatief maken, door bij de planning van bij het begin of in de ontwerpfase bewoners, gebruikers en sociale werkers te betrekken.
- Hieraan een straathoekwerking en/of buurtwerking koppelen: dit zorgt voor de aanwezigheid van mensen die direct aanspreekbaar zijn en die problemen kunnen helpen oplossen.

Burgers zelf de middelen geven

Als burgers het gevoel hebben ergens thuis te horen, als ze trots zijn op de plek waar ze wonen, zullen ze zelf investeren in de gemeenschap. Je kan die lokale kracht inzetten en de geëngageerde burgers ook de middelen geven om in hun eigen wijk, gemeente of stad te investeren. Zo kan er echt samengeleefd en -gebouwd worden aan de lokale samenleving.

Pax Christi roept iedere gemeente op om in de begroting middelen te voorzien voor lokale, kleinschalige initiatieven die investeren in het sociaal weefsel. Voor een initiatief – groot of klein – dat aanspraak wil maken op deze middelen, gelden er wel een aantal basisvoorwaarden:

- Inzetten op één (of meer van) volgende elementen:
  - ontmoeting bevorderen tussen de diverse bewoners van de buurt, wijk of gemeente
  - lokale uitdagingen in kaart brengen
  - oplossingen aanbieden voor lokale uitdagingen
  - de buurt verbeteren, verfraaien en/of opwaarderen
  - de drempel verlagen voor deelname van bewoners of groepen
- Niet rechtstreeks gelinkt zijn aan een politieke partij;
- Geen winst najagen;
- Lokaal gedragen zijn.

Een bijzondere houding

Wat was er in de tussentijd gebeurd? Heel wat. Niet enkel de buurtbewoners wilden zich meer thuis voelen, ook het centrum en de gemeente Evergem, waarvan Sleidinge een deelgemeente is, streven naar een grotere sociale cohesie. “Een bijzondere houding waarbij iedereen zich voor elkaar open durft te stellen”, noemt burgemeester Joeri De Maertelaere het in zijn speech bij de opening van de tentoonstelling. Hij bedankt uitgebreid alle betrokkenen. De medewerkers van het centrum hebben een gelijkaardige boodschap. Psycholoog Peter Dierinck, trekker van het overlegplatform met de buurt, is overtuigd: “We moeten inzetten op verbinding. Bij onze activiteiten staat ontmoeting centraal. Met anderen het gesprek aangaan kan leiden tot het ontstaan van nieuwe projecten en initiatieven. Zo komen we uit dat ‘kotje’ van de psychiatrie en laten we de dominante tentjes vallen.”

Medewerkers van het centrum worden actief uitgedaagd om activiteiten te organiseren in het teken van ontmoeting. Passie is hierbij het sleutelwoord. Een enthousiaste medewerker van het centrum vertelt honderduit over hoe het fotoproject waarvan werken op de tentoonstelling hangen participatief tot stand is gekomen. Op de vraag of ze beeldend therapeut is, lacht ze, “ik ben eigenlijk bewegingstherapeut”.

Passies en toevallige ontmoetingen

Openstaan voor elkaar, dat lijkt het kernaspect te zijn van het bijzondere verhaal in Sleidinge. Winfried vertelt me hoe hij toevallig langs het station passeerde en er allemaal mensen

in de weer zag, waar vroeger de frituur stond. Hij stopte uit nieuwsgierigheid. Vandaag is hij een actieve vrijwilliger die ook geregeld in het centrum gaat helpen.

Er zijn ook verschillende patiënten aanwezig bij de opening van de tentoonstelling. De Congolese Nicole bloeit helemaal open als velen haar feliciteren met de sculpturen die ze maakte uit papier-maché. Het doet veel deugd om de passie te kunnen delen. Eén van de patiënten vertelt dat hij momenteel werkt aan een zaaimachine, waarvoor hij een patent gaat aanvragen. “Heel erg belangrijk ook”, vertrouwt hij me toe, “is het net dat ik aan het maken ben voor de petanquebaan op ‘t Kwartiertje. Zo kunnen we de baan steeds proper vegeen.”

Voortgaan op een positief elan

Dat er heel veel ‘goesting’ is om verder te gaan op dit elan blijkt verder uit de openingspeech van burgemeester De Maertelaere. “Ik vind het heel mooi dat mensen via foto’s laten zien hoe ze zich voelen. Wat me geweldig heeft aangegrepen is de foto van dat katje. We staan er eigenlijk niet bij stil dat men zegt: ‘Het heeft me pijn gedaan om mijn huisdier achter te laten toen ik ben opgenomen’. We moeten daar eens over nadenken, samen met de instelling ... hoe we daarmee kunnen omgaan.”

Uit het gesprek met Winfried blijkt dat het vertrouwen in de buurt toch nog niet optimaal is. “Onlangs liep er een vrouw rond in de buurt met een hoofddoek en een verfborstel. Daar werd druk over gesproken op de Facebookgroep van de buurt. ‘Dat zal wel iemand zijn van dat zottenhuis’, werd er gezegd.”

Op de opening van de tentoonstelling op 2 juni in de bibliotheek van Sleidinge is er van dat beetje gebrek aan vertrouwen alvast niets te merken. Patiënten, medewerkers van het psychiatrisch centrum, buurtbewoners, de burgemeester en andere medewerkers van de gemeente keuzen gezellig met elkaar. Een positieve sfeer van ontmoeting. Misschien kunnen andere gemeentes hier wat van leren.

Thomas Deweer

Positieve sfeer van ontmoeting – met centraal burgemeester Joeri De Maertelaere (foto: Thomas Deweer)

BUREN- EN BUURTBEMIDDELING IN ANTWERPEN

In de stad Antwerpen zet een team van vijf professionele bemiddelaars, bijgestaan door een 25-tal vrijwilligers, in op burenen- en buurtbemiddeling. We spraken met Els Bruyndonckx, gedreven diensthoofd Burenbemiddeling en al van bij de start betrokken bij bemiddeling in Antwerpen.

Zou je kort kunnen uitleggen wat jullie precies doen?

Bij Burenbemiddeling treden we op zodra we een klacht binnenkrijgen van één van de burenen. Die is meestal afkomstig van de persoon die het meest last heeft van het conflict of ongemak. We gaan vervolgens op bezoek, zodat de situatie grondig uitgelegd wordt. Daarna proberen we een afspraak te krijgen bij de andere buur, de persoon die de klacht veroorzaakt. Dan kan ook hij de kans krijgen om zijn kant van het verhaal te doen. Als de twee burenen zich willen inzetten voor een betere burenenrelatie, dan organiseren we een bemiddelingsgesprek met hen, op een neutrale locatie.

We bieden bemiddeling ook aan bij ruimere conflicten in een wijk. Voor buurtbemiddeling hebben we een specifieke methodiek. Al volgen we ook hierbij eerst en vooral de basisprincipes van bemiddeling: die moet vrijwillig zijn, neutraal, vertrouwelijk, gratis en self-empowerend. Ik leg het even uit aan de hand van een concrete situatie. Neem nu dat er klachten binnenkomen over lawaaierige leveringen 's morgensvroeg bij een supermarkt. Dan gaan we eerst langs bij de hoofdklagers thuis. Die kunnen elk vanuit hun standpunt het verhaal uit

Buurtbemiddelingsteam in Antwerpen: samenwerking van professionals en vrijwilligers (foto: Els Bruyndonckx)

de doeken doen. Vervolgens gaan we ook bij de supermarkt langs. Wie is de verantwoordelijke daar? Welke maatregelen zijn reeds genomen om het leefbaarder te maken? We geven mee waarover de burenen specifiek klagen en geven hun voorstellen mee. Tot slot laten we beide partijen samenzitten. Vanuit

Investeer in bemiddelaars op wijkniveau

Sociale samenhang of cohesie is niet vanzelfsprekend. Soms botsen individuen of groepen binnen een wijk. Als (begeleide) dialoog niet helpt, is de rol van een professioneel opgeleide bemiddelaar essentieel. Naast een lokale vinger aan de pols is er nood aan een geïntegreerd overlegorgaan om de meest uitdagende problemen in hun totaliteit aan te pakken. Pax Christi roept dan ook op om hierin grondig te investeren.

De aanwezigheid van dialoogbegeleiders en/of bemiddelaars op wijkniveau maakt meer kans op slagen als er samenwerking is met de politie (wijkagent of buurtregisseur), een lokale ambtenaar of een lokale vrijwilliger. Essentieel echter is dat de dialoogbegeleiders en bemiddelaars voldoen aan volgende basiscriteria:

- Ingebed zijn in het sociaal weefsel van de wijk. Er zal eventueel nood zijn om actief binnen bepaalde wijken te rekruteren en te zorgen voor representatieve diversiteit;
- Politiek neutraal zijn;
- De dialoogbegeleider en de bemiddelaar moeten een gepaste opleiding krijgen. We denken hier aan scholing in geweldloze dialoog, bemiddeling, en het bieden van een alternatief verhaal.

De basistaken van een dialoogbegeleider en een bemiddelaar zijn de volgende:

- Voeling krijgen met wat er leeft in de wijk;
- Optreden bij lokale conflicten door dialoog te bevorderen, te bemiddelen en/of een alternatief verhaal;
- De problemen melden en op zoek gaan naar een geïntegreerde totaalaanpak wanneer ze de mogelijkheden van de bemiddelaar.

Zoals vermeld in het laatste punt kan de bemiddelaar soms geconfronteerd worden met problemen die zijn/haar expertise en of mogelijkheden te boven gaan. Het is op dat moment essentieel dat er een referentiekader bestaat waar die problemen kunnen besproken worden. Belangrijk is om zoveel mogelijk partners hierbij te betrekken. We denken zo bijvoorbeeld niet enkel aan de lokale politie maar eveneens aan het OCMW, dienst burgerzaken, onderwijs en het jeugdwerk. Enkel zo kan er ingezet worden op geïntegreerde en duurzame oplossingen. Naargelang het probleem zal hier eventueel ook moeten samengewerkt worden met partners buiten de gemeenten, bijv. op een ander beleidsniveau, door samenwerking tussen politiezones, enz.

de buurt vragen we dan een afvaardiging van drie mensen. Tijdens het bemiddelingsgesprek willen we de burens niet enkel klachten laten ventileren maar ook zelf voorstellen laten doen. Wat zou jij doen als zaakvoerder? We zetten in op empathie langs beide kanten en proberen zoveel mogelijk tot een constructief gesprek te komen. We gaan steeds op zoek naar concrete oplossingen.

Tot een constructief gesprek komen (foto: Axiom News/Creative Commons)

Hoe verdelen jullie het werk tussen vrijwilligers en de eigen stafbemiddelaars?

Wanneer we een oproep binnenkrijgen, doen we een eerste schifting. Als het over conflicten gaat zoals een boom met overhangende takken, de scheiding van de tuin, een douche die in te vroege of te late uurtjes wordt gebruikt of nachtlawaai, dan schakelen we vrijwilligers in. Maar het dossier wordt hoe dan ook opgevolgd door een stafbemiddelaar, een professionele bemiddelaar van onze dienst.

Als dat nachtlawaai veroorzaakt wordt door mensen die bij de burens hun dosis drugs komen halen, of als er één of andere problematiek meespeelt zoals verslaving of psychische problemen, laten we het dossier niet opnemen door vrijwilligers, maar nemen we dat zelf op. Ook voor de specifieke methodiek van buurtbemiddeling gaan we met professionele stafbemiddelaars aan de slag.

Wie zijn die vrijwilligers precies? Hoe komen ze bij jullie terecht?

We communiceren via verschillende kanalen: de media, onthaaldagen voor nieuwe bewoners, verenigingsleven zoals de seniorenraad, websites als vrijwilligerswerk.be, de vrijwilligersbeurs... We krijgen heel wat aanmeldingen van bekwame en gemotiveerde mensen. Ze worden altijd eerst grondig gescreend via een selectiegesprek. Vervolgens krijgt iedere vrijwilliger een opleiding van zes dagen. De profielen zijn erg uiteenlopend. Ze zijn jong en oud, sommigen zijn met pensioen, op invaliditeit, werkloos, werken voltijds of deeltijds, ...

Een heel diverse groep dus! Spelen jullie daar op in als jullie aanmeldingen krijgen?

Zeker. Zo hadden we onlangs een dossier waarin beide partijen Berberstalig waren. In plaats van met tolken te werken, hebben we twee vrijwilligers ingeschakeld, die zelf ook Berbers spreken. Ik zat er zelf ook bij, maar veel heb ik niet moeten doen.

Wat is je rol als stafbemiddelaar bij zo'n gesprek?

Een stafbemiddelaar kan vanuit zijn expertise doorvragen. "Komt er al een maatschappelijk assistent bij je langs? Heb je een inkomen en kan je daarvan leven? Mogen wij daarvoor iemand contacteren?" Dan kunnen wij de link maken met onze collega's, de maatschappelijk assistenten van dienst X-Stra!. Dit is ook een stedelijke dienst en zet in op dienstverlening en aangepaste hulpverlening.

Zijn er naast X-Stra! nog andere externe diensten waarop jullie een beroep kunnen doen? Ik veronderstel dat er soms heel wat komt kijken bij een conflict en dat er meer nodig is dan enkel bemiddeling om tot een duurzame oplossing te komen. Als er een probleem is van armoede, bijvoorbeeld.

We verwijzen meestal door naar X-Stra!, al zijn er ook andere diensten. Voor een probleem in verband met hygiëne bijv., schakelen we de dienst Hygiënisch Woontoezicht in; een probleem met huisdieren valt onder Dierenwelzijn; bij intrafamiliaal geweld roepen wij de politie op. Daarnaast zijn er ook nog Case Management – zij werken vooral rond daklozen met een psychische problematiek – en Kadans, een samenwerkingsverband dat inzet op de multidisciplinaire begeleiding van daklozen.

Bij buurtbemiddeling gebeurt het dat we op huisbezoek gaan bij jongeren die op het publiek domein voor overlast zorgen. We proberen te achterhalen wat hun interesses zijn, om ze dan via onze collega's van Jeugdinterventie toe te leiden naar buurtsport of muziekschool.

Wat als de partij waarover geklaagd wordt niet wil samenzitten? Ik kan me voorstellen dat de vrijwilligheid, een basisprincipe van bemiddeling, er niet altijd is.

Bij buurtbemiddeling komt het zelden voor dat één van de partijen geen bemiddeling wil. Vaak zijn er al andere

partners betrokken: de buurtregisseur bijvoorbeeld, verkeersdeskundigen of de mensen van het woonkantoor.

Voor gewone burengeschillen gebeurt het veel vaker dat mensen niet willen ingaan op de bemiddeling. Elk jaar krijgen we tussen de 300 en 400 aanmeldingen van burencollicten. Slechts in een derde van de gevallen vinden we beide partijen bereid om te gaan samenzitten.

Waarom ligt dat dan meestal?

Als we een aanmelding krijgen is het eerste dat we altijd vragen aan de telefoon: "Welke stappen heb je zelf al ondernomen?" Mensen denken soms dat, als ze naar Burenbemiddeling bellen, de problemen vanzelf in orde zullen komen. Dat is natuurlijk niet zo. We leggen hen uit dat er ook van hen een actieve rol vereist is. Daarop haken sommige mensen af.

Maar meestal haakt buur twee af. We horen dan zaken als: "Ik wil daar niet meer over praten, de ander dreef het allemaal te ver. Hij belt of sms't constant, klopt bij het minste met een stok op het plafond". Of nog, "Ik doe gewoon mijn ding, het is niet mijn probleem." We kunnen natuurlijk niemand dwingen, dat werkt niet. In zo'n geval hebben beide kanten pech, want dan kan er geen duurzame oplossing komen. Dat proberen we ook altijd mee te geven. Maar soms houden mensen voet bij stuk, en kiezen ze ervoor om naar de politie of de vrederechter te gaan. Het kan ook radicaler, mensen die beslissen om te verhuizen of ergens anders gaan slapen als de buur weer eens een feestje geeft. Ik ken mensen die in het weekend bij vrienden gaan slapen of naar een buitenverblijf trekken.

Maar ik ken gelukkig ook mensen die dat niet meer moeten doen, omdat ze hebben kunnen bemiddelen. Er zijn dus ook veel positieve verhalen. Ieder dossier is anders, de uitkomst ook.

Kan je nog een concreet voorbeeld geven? Een recente bemiddeling die je gedaan hebt, met een positieve uitkomst.

Onlangs heb ik bemiddeld in een conflict tussen iemand van Joodse origine en iemand van Pakistaanse origine. Het is niet volledig opgelost, maar ze hebben elkaar gehoord.

Wat was het probleem?

Lawaaihinder. Het was een derde buur die ons in eerste instantie had gebeld, omdat de twee eerste burens elkaar steeds zaten op te jatten. De Joodse man klopte voor het minste op het plafond en de twee kinderen van de Pakistaanse man maakten te veel lawaai, ook in de traphal. De Joodse man werkt als taxichauffeur en heeft onregelmatige uren. Hij moet dus op elk moment van de dag kunnen slapen, en als die kinderen rondlopen, lukt dat niet echt.

Na de bemiddeling zijn er toch wel wat afspraken gekomen. Het goede was vooral dat ze dankzij tolken in hun eigen taal hebben kunnen vertellen wat er aan de hand was. Ze deden alvast de moeite om elkaar te verstaan. De afspraak is nu dat er minder snel geklopt zal worden en dat de Joodse man ook mag komen kijken als er te veel lawaai is, om zo precies te begrijpen hoe dat komt.

Klagen lijkt soms bijna een hobby (foto: Ulysse Albiati/Creative Commons)

Er zijn gesprekken waarbij de bemiddelaar achterover kan leunen en het gewoon kan laten gebeuren. Of waarbij de burens achteraf samen op café gaan of arm in arm naar huis gaan. Dat is ook het mooie van ons werk: er is heel veel verzuring maar er zijn ook veel positieve verhalen.

Zie je een evolutie in de klachten die jullie binnenkrijgen?

Mensen worden onverdraagzamer. Klagen lijkt soms bijna een hobby. Al kan daar natuurlijk iets aan gedaan worden. Vaak gaan we op zoek naar wat erachter zit. Als we merken dat mensen met een leemte of een gemis zitten, dan spelen we daarop in. We vertellen dan over de activiteiten van het lokale dienstencentrum, vertellen hen over een fijne partner, kortweg we willen hen nieuwe ideeën geven.

Wat veel zorgwekkender is, is de toename van serieuze psychische problemen. Er zijn bijvoorbeeld mensen die denken dat de buurman hen door het plafond kan zien lopen of die 's nachts beginnen te roepen.

Er is ook een toename van het aantal dossiers. We hadden juist teamvergadering. Deze week alleen al hebben we 19 aanmeldingen.

De nood om op burenbemiddeling te blijven inzetten is dus wel degelijk reëel.

Ik vind het goed dat jullie bemiddeling tijdens de Vredesweek willen promoten. We hebben vorig jaar in Antwerpen een eerste congres gehouden. We zien vanuit Burenbemiddeling Vlaanderen dat het netwerk aan het groeien is. We willen hierop blijven inzetten. Ons uitgangspunt is dat elke Vlaming recht heeft op burenbemiddeling. Het is dan ook een terechte oproep vanuit de Vredesweek om erin te investeren.

Interview: Thomas Deweer

CONTROVERSE EN POLARISATIE IN DE KLAS: NOOD AAN GRENZEN EN GRONDREGELS

Begin september komt het boek 'Omgaan met controversie en polarisatie in de klas' van het Vlaams Vredesinstituut uit. Het is de vrucht van onderzoekswerk gevoerd door deze onafhankelijke instelling voor vredesonderzoek bij het Vlaams Parlement. Net als de Vlaamse Vredesweek is het boek een reactie op controversie en polarisatie in de samenleving, en dan specifiek in de context van de klas. Hoog tijd voor een gesprek met Vredesinstituut-directeur Tine Destrooper en onderzoeker Maarten Van Alstein.

Kan je vertellen hoe het boek tot stand is gekomen?

Tine Destrooper: Het Vlaams Vredesinstituut werkt rond twee pijlers: 'geweld en conflict in de samenleving' en 'wapengebruik'. Binnen die eerste pijler zijn er historisch twee onderzoekslijnen uitgezet, de lijn van vredesopvoeding en die van herinneringseducatie. Vredesopvoeding is niet evident, want hoe leer je vrede? Het is zinvol om te kijken naar een meer praktische vraag: hoe leer je bijvoorbeeld omgaan met geweld en conflicten in een klascontext? En dat is ook een vraag die leerkrachten zich stellen. De nood om hier inzichten in te verkrijgen is groot, maar er is weinig materiaal voorhanden. In die zin is het boek het resultaat van een vraaggestuurd proces. We hebben daarom onze expertise vertaald naar deze doelgroep, die nieuw is voor ons.

Kunnen leerkrachten het boek dan zien als een handleiding?

Tine Destrooper: Het is geen handleiding als dusdanig. De uitdaging van omgaan met controversie en polarisatie in de klas is niet iets waarbij je heel directief te werk kan gaan. Het gaat eerder over vaardigheden. Al is de doelstelling van het boek natuurlijk wel dat het heel bruikbaar en ingebed in de praktijk is. We vertalen een theoretisch denkkader naar de concrete Vlaamse klascontext. Hiermee reiken we leerkrachten concepten aan die ze kunnen gebruiken om zelf kritisch te reflecteren. Ze kunnen ermee aan de slag om het eigen gedrag te bepalen en te evalueren. In het boek zoomen we eerst theoretisch uit om vervolgens heel concreet te worden.

Foto's: Vlaams Vredesinstituut

Je spreekt over concepten. Over welke concepten gaat het dan? Aan welk theoretisch kader is het boek opgehangen?

Maarten Van Alstein: In de eerste plaats controversie en polarisatie. Het is voor velen niet duidelijk wat deze termen betekenen. Zeker polarisatie hoor je vaak, maar het is in het praktijkveld niet altijd duidelijk wat de effecten daar dan precies van zijn. In het boek willen we de concepten duiden, zodat leerkrachten ze kunnen identificeren en hun acties bepalen.

Alles wordt samengebonden door één groot concept: dat van de politieke klas. De klas waar er ruimte is voor discussie, dialoog, uitwisseling van thema's die ook in de samenleving aanwezig zijn. Dat kunnen vaak erg gevoelige thema's zijn.

En die kunnen op hun beurt soms tot controversie en polarisatie leiden... En daar moet dan op ingespeeld worden?

Maarten: Ja, precies. We schuiven in het boek drie scenario's naar voor waarmee leerkrachten geconfronteerd kunnen worden. Daaraan koppelen we geen handleiding, maar wat wij noemen handelingsschema's of inspiratieschema's. Die helpen de leerkrachten evalueren hoe ze in een dergelijke situatie

Investeer in vredeseducatie

Gemeenten kunnen inzetten op de toekomst door (jonge) mensen ervan bewust te maken dat iedereen een rol te spelen heeft in het versterken van het samenleven. Vredesopvoeding kan vaardigheden aanleren om succesvol samen te leven in een steeds diverser wordende en geglobaliseerde wereld.

'Vrede' kan op de schoolbanken (of zelfs nog vroeger) aangeleerd worden. Het is essentieel om jonge mensen op een verbindende en respectvolle manier te leren omgaan met verschillen in de samenleving en hen op te voeden tot weerbare mensen die eerbied hebben voor de eigenheid en rechten van elke mens. Wanneer kinderen al op jonge leeftijd een houding aanleren die gericht is op vredevol samenleven,

is er veel kans dat zij die in hun verdere leven bewuster en blijvend zullen aannemen.

Concreet vragen we de gemeente om binnen het bestaande overlegorgaan met het onderwijs meer aandacht te besteden aan vredesonderwijs of – indien nodig – een werkgroep 'vredesonderwijs' op te richten. Deze werkgroep kan als taak hebben om vragen vanuit scholen te bundelen en te zoeken welke methodes in Vlaanderen worden aangeboden om een antwoord te bieden op die vragen. De werkgroep kan ook concrete voorstellen aan de onderwijsnetten doen voor de leerprogramma's en organiseert of coördineert activiteiten op scholen over thema's als vredevol samenleven en geweldloze conflicthantering.

kunnen ageren. Het eerste scenario behandelt een klas die echt op stelten staat. Scenario twee gaat over situaties waarin de leerkracht vanuit haar of zijn leerplan les moet geven over thema's die gevoelig kunnen liggen. Over de evolutietheorie bijvoorbeeld, iets waarover wetenschappelijk consensus bestaat maar dat toch weerstand kan oproepen. In een derde scenario probeert de leerkracht controversiële onderwerpen bespreekbaar te maken op een ogenblik dat de sfeer nog niet verhit is.

Als we even dieper ingaan op de rol van de leerkracht: Het lijkt me allesbehalve evident om gepast op al deze scenario's te reageren, het vereist heel wat vaardigheden. Wat moet er gebeuren om leerkrachten te 'wapenen' om met controversie en polarisatie in de klas om te gaan?

Tine Destrooper: Het bereiken van onderwijsprofessionals en specifiek de lerarenopleiding is een fundamenteel opzet van het boek. Leraren hebben al heel wat op hun bord, daarom is het erg belangrijk dat er vanaf het begin in de opleiding gedegen aandacht is voor gespreks- en vraagtechnieken. Dat zijn essentiële vaardigheden voor een open klasklimaat.

Maarten Van Alstein: Het is belangrijk dat leraren goede open vragen kunnen stellen om het gesprek op gang te brengen en dat ze hun eigen positie in het gesprek kennen. We willen ook inzetten op vorming en navorming. Hierbij moet het open klasklimaat steeds centraal staan: de klas waar leerlingen het gevoel hebben dat ze vrij kunnen spreken over welk onderwerp dan ook.

Wat is de rol van de leerlingen in dit verhaal? Een gekwalificeerde leerkracht kan dan wel voor een open klasklimaat zorgen, maar wat op de speelplaats bijvoorbeeld? Moet er ook niet geïnvesteerd worden in vaardigheden bij de leerlingen zelf?

Maarten Van Alstein: Als leerkrachten actief inzetten op gespreks- en vraagtechnieken, op werkvormen om over controversiële onderwerpen te leren praten en niet enkel op het eerste scenario, waar de klas op stelten staat, zal deze attitude ook voor de leerlingen een gewoonte worden. Ze zullen leren praten met elkaar, meningen vormen en – ook heel belangrijk – naar elkaar luisteren. De leerlingen zullen leren dat je van mening kan verschillen, maar ook ontdekken wat het verbindend kader is en waar de grenzen liggen. Door dit in de klas te doen, zullen ze sterker zijn om dit toe te passen in een maatschappij die vol spanningen en tegenstellingen zit, wetende dat van mening verschillen er nu eenmaal bij hoort in een democratische samenleving.

Controverse en polarisatie maken deel uit van de politieke klas, van een open klasklimaat. Maar hoe kan je de grenzen definiëren? Wanneer is er sprake van een constructieve discussie en wanneer moet je als leerkracht ingrijpen omdat het anders uit de hand loopt? Is die grens soms niet erg dun?

Maarten Van Alstein: Dat is de cruciale vraag waar het boek een antwoord op probeert te geven. Want als je controversie goed aanpakt, kan dat een bijdrage leveren aan het open klasklimaat. Polariseren daarentegen, daar moet je tegen optreden. Concreet

kan je het in een gesprek hebben over 'wij en zij', verschillende groepen in de samenleving en hoe die zich ten opzichte van elkaar verhouden. Er kan een discussie ontstaan die er heftig aan toe gaat, waarbij leerlingen fel uit de hoek komen. Maar als ze naar elkaar luisteren en in gesprek gaan, blijft de controversie constructief.

Maar als het wij tegen zij wordt, zit je in een ander gesprek. Dan is er sprake van problematische polarisatie. Bij polarisatie is er een monoloog en volgt de groep, oftewel splitst die en komen er twee groepen tegenover elkaar te staan die niet langer naar elkaar luisteren.

Tine Destrooper: Het is essentieel om een omgeving te creëren waarin veilige discussie mogelijk is. Dat is iets dat we ook iedere keer naar voor schuiven. Het is noodzakelijk om duidelijke grenzen af te bakenen en grondregels af te spreken. Daar moet een consensus over zijn. En die kan je in een klas wellicht makkelijker afspreken dan in de samenleving.

Leerlingen hebben allemaal een eigen achtergrond (foto: Jean Duong / Mines ParisTech / Creative Commons)

Maar een klascontext is ook geen hermetisch afgesloten omgeving. Is er geen spanningsveld tussen de open klas, met duidelijk afgesproken grenzen en grondregels, en de invloeden van buitenaf, van thuis, van sociale media? Hoe kan je als leerkracht met dit spanningsveld omgaan?

Tine Destrooper: Uiteraard zijn er invloeden van buitenaf. De controversie komt juist de klas binnen omdat leerlingen allemaal een eigen achtergrond hebben. Ze groeien op in een hyper- en superdiverse samenleving. Als je in het complete vacuüm van de klas zou zitten, zou er erg weinig controversie zijn.

Maarten Van Alstein: Het is belangrijk om niet alleen te kijken naar de leerkracht in de klas maar naar de school in zijn bredere omgeving. Als het van één leerkracht moet afhangen om met controversie en polarisatie om te gaan, dan werkt het niet. Dat blijkt ook uit onderzoek. Vredeseducatieve projecten werken beter als ze passen binnen een breder pedagogisch project en zijn ingebed in een schoolklimaat dat dergelijke projecten stimuleert.

De thematiek van de Vlaamse Vredesweek is 'Iedereen Thuis'. We schuiven dit naar voor als verbindend kader dat polarisatie overstijgt. Want iedereen heeft nood aan een plek waar hij of zij veilig is en zichzelf kan zijn. Is er een link met de klascontext, met het boek?

Maarten Van Alstein: Wat je kan doen bij polarisatie is wat politiek filosoof Bart Brandsma ook duidelijk maakt in zijn theorie van polarisatiemanagement: veranderen van onderwerp. Dan kan je op zoek gaan naar wat iedereen verbindt. De rode draad van ons boek is dat het inderdaad belangrijk is om polarisatie tegen te gaan en te ontwijken, maar dat leraren op andere momenten proberen om de ruimte voor discussie in de klas zo open mogelijk te houden. In een pedagogische context mag je het gesprek met een leerling niet te snel afsluiten, want dan bestaat het risico dat je de leerling ook wegduwt. Het is dan ook een grote uitdaging voor leerkrachten om te leren inschatten: is hier nog een open gesprek mogelijk of doe ik nu meer kwaad dan goed? Dat is een belangrijke boodschap van het boek. Als leerkracht moet je zoveel mogelijk het gesprek proberen aan te gaan in een veilige context. Enkel als je echt het gevoel hebt dat het schadelijk wordt, pas je best de technieken van polarisatiemanagement toe.

Om verder te antwoorden op de vraag: 'Iedereen Thuis' is een sterk en krachtig idee voor een klascontext. Dat moet uiteindelijk

ook de bedoeling zijn. Eén van de basiskenmerken van een open klasklimaat is dat alle leerlingen vanuit hun eigen achtergrond het gevoel hebben dat ze kunnen bijdragen en hun mening en gedachtegoed naar voor kunnen brengen in een pedagogisch veilige ruimte. De klas moet een plek zijn waar iedereen zich thuis voelt, waar ruimte is voor discussie binnen een duidelijk kader met vooraf bepaalde grenzen.

Interview: Thomas Deweer

Ruimte voor discussie, dialoog en uitwisseling van gevoelige thema's (foto: Thomas Valdez/Creative Commons)

HET VREDESBELEID VAN DE STAD IEPER

De stad Ieper ontwikkelde de voorbije jaren een vredesbeleid. De stad heeft immers omwille van haar eigen tragische oorlogsgeschiedenis het recht en de plicht om haar stem te verheffen in het helaas nog steeds actuele debat over oorlog en vrede. Om daar concreet vorm aan te geven richtte de stad in 1998, exact 20 jaar geleden, het Vredesfonds op. Drie jaar later volgde de oprichting van de Vredesdienst binnen de stedelijke administratie, om opvolging te geven aan de opdracht van het Vredesfonds en om een vredesbeleid op maat van de stad te ontwikkelen. Om dit alles uit te bouwen werd een budget ingeschreven in de stedelijke begroting.

In het Vredesfonds van de stad zetelen vertegenwoordigers van de in de gemeenteraad verkozen politieke fracties, aangevuld met vertegenwoordigers van adviesraden en scholen, maar evengoed met individuele Ieperlingen. Het fonds heeft een dubbele opdracht. Enerzijds de organisatie en coördinatie van de driejaarlijkse Internationale Vredesprijs. Anderzijds het ondersteunen van lokale initiatieven.

Met de driejaarlijkse Internationale Vredesprijs bekroont de stad Ieper een persoon of organisatie die waar ook ter wereld inspanningen levert voor een betere wereld. Zo zet de stad

Neem vredesinitiatieven, steun bestaande initiatieven en zet lokale vredesfiguren in de kijker

De media staan vol met berichten over geweld en onrecht. Toch gebeurt er heel wat dat rechtvaardigheid en vrede net in de hand werkt. Bestaande vredesinitiatieven verdienen bemoediging en ondersteuning. Gemeenten kunnen ook zelf initiatieven opzetten, die het lokaal vredesbeleid vorm kunnen geven.

De gemeente kan:

- Berichten over vredesopbouwende initiatieven;
- Logistieke of andere steun bieden aan vredesinitiatieven

(een lokaal ter beschikking stellen voor activiteiten of vergaderingen bijv., of gratis promotieruimte geven in het gemeenteblad, vervoer van materiaal, enz.);

- Lokale vredesfiguren 'plechtig' in de bloemen zetten. Er zijn verschillende internationale dagen en herdenkingsdagen waarop dat kan: Internationale Vrouwendag (8/3), Internationale Dag voor de Vrede (21/9) en de Vlaamse Vredesweek (21/9-2/10), Internationale Dag van de Geweldloosheid (2/10), Internationale Dag tegen Armoede (17/10), Wapenstilstand op 11 november, enz. Op die manier krijgen deze inspirerende figuren niet alleen waardering, het wordt anderen meteen duidelijk dat ook 'gewone' mensen aan vrede kunnen werken.

Foto's collage: War Child, Creative Commons en White Helmets

vredesfiguren in de kijker. De prijs werd voor het eerst uitgereikt in 2002 aan War Child, en ging vervolgens naar Helen Prejean (2005), Sima Samar (2008), Denis Mukwege (2011), Malala Yousafzai (2014) en The White Helmets (2017). Op naar 2020, 2023, ...

De manier waarop een laureaat wordt gekozen is uniek en duurt ongeveer twee jaar. Het proces start met de samenstelling van een internationaal selectiecomité. Dat nomineert kandidaten voor de prijs. Dit resulteert in een longlist, die door het comité herleid wordt tot een shortlist van vijf genomineerde namen. Het gaat dan wel om internationale vredesfiguren of -instellingen, er wordt expliciet een link gelegd met het lokale niveau, door de jongeren van leper actief te betrekken. In de secundaire scholen bestuderen de leerlingen de vijf genomineerden en brengen vervolgens allen individueel hun stem uit. Zo krijgen ze een prioritaire rol bij de keuze van de laureaat. Op het einde van de stemperiode wordt het stemresultaat overhandigd aan het stadsbestuur. De laureaat wordt bekendgemaakt tijdens een bijeenkomst van de gemeenteraad en vervolgens uitgenodigd naar de stad leper; niet alleen om de prijs (25.000 euro) in ontvangst te nemen, maar eveneens – en op zijn minst even belangrijk – om in gesprek te gaan met de jongeren die op school gewerkt hebben rond de Vredesprijs. De directe communicatie tussen laureaat en jongeren is heel vaak intens.

Het Vredesfonds ondersteunt daarnaast, en dit gekoppeld aan het reglement, lokale initiatieven rond vrede, verdraagzaamheid. Dit kan financieel, personeel, logistiek...

De werking van het Vredesfonds wordt opgevolgd door de Vredesdienst van de stad, die in 2001 werd opgericht. leper koos ervoor zijn vredesbeleid lokaal, regionaal en internationaal te ontwikkelen.

Regionaal neemt de vredesdienst heel wat initiatieven in samenwerking met de vredesbeweging en andere steden. Nu en dan speelt de stad een katalyserende rol, door andere steden en gemeenten op te roepen om ook initiatieven te nemen. Zo riep de burgemeester van leper in juli 2017 zijn collega's op om de federale overheid te wijzen op haar verantwoordelijkheid inzake nucleaire ontwapening, naar aanleiding van de onderhandelingen over het VN-kernwapenverdrag. België nam niet eens deel aan de voorbereidende gesprekken. In

maart van dit jaar herhaalde de leperse burgemeester samen met andere Westhoek-burgemeesters deze oproep, op vraag van de organisatie Wakker voor Vrede.

Het lokale vredesbeleid van de stad wil de leperlingen bij het vredeswerk betrekken via een waaier aan activiteiten en initiatieven. Een stad is immers in die mate Vredesstad als haar inwoners participeren aan dat beleid. De Vredesdienst plantte bijvoorbeeld samen met leerlingen uit het lager onderwijs een vredesbos en trok met de kinderen door de straten om aandacht te vragen voor klimaatverandering.

De Vredesprijs is een uitstekend voorbeeld van de betrokkenheid van jongeren en het secundair onderwijs. Maar ook de volwassen leperlingen nemen deel aan het vredeswerk. Zo naaide een groep vrouwen en mannen, met assistentie van leerlingen uit een secundaire school, in het voorjaar van 2017 een paar maanden lang aan de grootste ons bekende vredesvlag ter wereld. Die werd tijdens het Vredesfeest onder grote belangstelling op de markt van leper ontold: een pakkend moment (zie foto).

De stad leper wil door haar inspanningen op verschillende echelons haar bijdrage leveren aan een vreedevollere en betere wereld. De stad probeert hiermee ook te beantwoorden aan de oproep van paus Johannes Paulus II, die op 17 mei 1985 een bezoek bracht aan de stad en leper benoemde tot een "plek waar aan vrede gewerkt moest worden."

Filip Deheegher

Foto: Creative Commons

Beweging.net – Blabla – CD&V – Citizenne – Davidsfonds – De Vuurbloem – Femma – Groen – Hand in Hand tegen racisme – IDE Thomas More – Iedereen leest – Katholiek Onderwijs Vlaanderen – KVLV – Labo vzw – Masereelfonds – Open Vld – Okra 55+ – Orbit – School zonder Racisme – sp.a – TAU – Tumult – Vlaams Vredesinstituut – Vredeshuis Aalst

COLOFON

Werken mee aan dit dossier: Els Bruyndonckx, Filip Deheegher, Tine Destrooper, Thomas Deweer, Josée Goethals, Liesbeth Michiels, Maarten Van Alstein

Eindredactie: Karin Seberechts

Coördinatie Vredesweek
Pax Christi Vlaanderen
 Italiëlei 98a
 2000 Antwerpen
 Tel: 03/225 10 00
 info@vredesweek.be
 www.vredesweek.be

Verantwoordelijke uitgever: Annemarie Gielen

Druk & lay-out: Drukkerij Room, Sint-Niklaas

ISBN-nummer: 9789461370754

Wettelijk depotnummer: D/2018/3498/004

Foto's: Pax Christi Vlaanderen & Creative Commons

Dit dossier van de Vredesweek geldt ook als Koerier-dossier 4/2018, de vaste bijlage bij het abonnement op het tijdschrift Koerier van Pax Christi Vlaanderen. Deze formule van abonnement kost 30 euro en omvat zesmaal een Koerier met dossier. Losse nummers van elk dossier zijn afzonderlijk verkrijgbaar tegen 4 euro.